

Toespraak burgemeester Hoogtanders bij de presentatie van het onderzoek naar joods vastgoed tijdens de Tweede Wereldoorlog op 17 april 2024 in de Statenzaal van het Stadhuis

Goedemiddag dames en heren,

Welkom in de Statenzaal van ons stadhuis waar we vanmiddag bijeen zijn voor de presentatie van een belangrijk onderzoek, het onderzoek naar de onteigening van Joods vastgoed in onze gemeente tijdens de Tweede Wereldoorlog en het naoorlogs rechtsherstel.

Een bijzonder woord van welkom aan de heer Fred Cammaert wiens onderzoek 'Balans opmaken: een bittere noodzaak' vandaag in boekvorm gepresenteerd wordt.

Het is het resultaat van zijn onafhankelijk onderzoek naar geroofd Joods onroerend goed in Roermond.

Met uw kennis en ervaring was u voor de gemeente Roermond dé aangewezen persoon om dit onderzoek te doen.

Uw onderzoeksrapport richt zich door uw heldere en toegankelijke schrijfstijl op een breed lezerspubliek.

Ik heet ook de heer Ernst de Reus van harte welkom, voorzitter van de Nederlandse Israëlitische Hoofd Synagoge Limburg. Hij zal straks namens de begeleidingscommissie het woord tot u richten.

De begeleidingscommissie bestond verder uit wethouder Jos van Rey, Hein van der Bruggen, Eric Caris en Jac Lemmens.

Namens het college dank ik u voor het vele werk, de begeleiding van het onderzoek en de aanbevelingen die u heeft gedaan. Ik kom daar later nog op terug.

In Nederland zijn relatief meer Joden vermoord dan in andere West-Europese landen.

Dat komt voor een belangrijk deel door de actieve medewerking van Nederlandse bestuurlijke instanties en het weggijken van een groot deel van de bevolking van de catastrofe die hun Joodse medeburgers trof.

De overheid heeft de grondwettelijke plicht haar burgers en hun veiligheid zo goed mogelijk te beschermen. Dat heeft zij niet of onvoldoende gedaan, noch tijdens de oorlog noch in de jaren daarna.

De heer Cammaert heeft nauwgezet in kaart gebracht wat er in Roermond is gebeurd op het gebied van de onteigening en liquidatie van Joodse bedrijven, panden en de roof van hun inboedels.

Uw onderzoek beschrijft niet alleen de feiten, maar laat ook de impact van de gebeurtenissen zien.

Wat betekende het voor een Joodse ondernemer om het mikpunt te worden van een nietsontziende isolatiepolitiek?

Wat was de impact als er iemand binnen kwam die zijn bedrijf liet liquideren en hem dwong te verhuizen?

Deze toevoeging maakt het onderzoek niet alleen nog toegankelijker, maar ook nog belangwekkender.

Er is in het onderzoek ook aandacht voor een andere groep slachtoffers, namelijk de Sinti, waarvan er 25 uit Roermond zijn vermoord. Omdat het over een relatief kleine groep gaat waarvan weinig bekend is, wordt ook wel gesproken van de 'Vergeten Holocaust'. Het is goed dat ook zij een plaats hebben gekregen in dit onderzoek.

Op basis van de Limburgse slachtofferlijst van Jac Lemmens, onze gemeentearchivaris én kenner van de Joodse en Sinti geschiedenis in Limburg, zijn alle registers van de burgerlijke stand en persoonskaarten nageplozen en zijn hun namen integraal opgenomen in dit rapport.

Zoals gezegd, het rapport 'Balans opmaken', bevat een gedegen onderzoek naar de onteigening van Joods vastgoed in de gemeente Roermond en het naoorlogs rechtsherstel.

Het is een analyse van de gebeurtenissen in Roermond tijdens de donkere dagen van de Duitse bezetting tussen 1940-1945 en de jaren na de bevrijding.

Zonder medewerking en medeweten van het lokale bestuur en haar ambtenaren was een effectieve uitvoering niet mogelijk.

Mijn ambtsvoorganger, de toenmalige burgemeester Reijmer, heeft meer dan loyaal meegewerkt met de bezetter.

Paul Reijmer zwaaide de scepter in Roermond; een pro-Duitse en autoritaire bon vivant die prima uit de voeten kon met de invoering van het Duitse leidersbeginsel.

Nadat de deportatie was voltooid, werden de declaraties van de gemeente Roermond door de roofbank Lippmann Rosenthal & Co betaald met Joods gestolen geld. Kortom, de Joden betaalden voor hun eigen deportatie en het leegroven van hun huizen.

En de joodse synagoge in de Hamstraat?

In juni 1944 wilde het gemeentebestuur onder leiding van de NSB-burgemeester, Jozef Lensing de opvolger van Reijmer, de synagoge afbreken. Dit plan werd niet doorgevoerd, omdat Roermond een frontstad werd. Op 11 november 1944 viel er een Engelse bom die ook de synagoge vernietigde.

Naast de synagoge zijn de Joodse begraafplaatsen bij Kapel in 't Zand de enige monumenten die nog herinneren aan het verdwenen Joodse leven in Roermond.

Pas in 1953 werd de synagoge in een verkleinde vorm herbouwd in de achtertuin in de Hamstraat met nog slechts 25 zitplaatsen.

In de jaren die volgden stierven of verhuisden de overblijvers. In 1987 werd de Joodse gemeente Roermond opgeheven.

Terugkijkend kunnen wij ons gemakkelijk superieur voelen. Wij zouden nooit meer dan loyaal meewerken met de nazi's. Wij zouden nooit de ene groep inwoners belangrijker of van meer waarde vinden dan de andere. Wij zouden nooit weggijken bij uitsluiting en bedreiging. Of toch wel?

Kijken we naar onze samenleving dan zien we steeds vaker dat mensen lijnrecht tegenover elkaar staan.

Discussies verharderen.

Polarisatie, verdeeldheid, populisme, intolerantie en wantrouwen sluipen door onze samenleving. Stap voor stap.

Zien we het gebeuren?

Kijken we nu niet weg? onder het motto van vrijheid van meningsuiting?

Spreken we ons voldoende uit?

Zijn we alert genoeg?

Zijn we bereid om in te grijpen als het daadwerkelijk nodig is.

Dit onderzoek toont eens te meer aan dat we nooit mogen weggijken, waakzaam moeten zijn en optreden als het moet..

En het is dan ook van grote waarde voor de huidige en toekomstige generaties, zodat zij de feiten leren kennen en het duidelijk wordt waartoe, onverschilligheid en de onwil om niet op te treden, kan leiden.

De joodse gemeenschap is nu weliswaar verdwenen uit de stad, maar ze zijn zeker niet vergeten.

In 2007 werd een monument opgericht in de tuin van de herbouwde synagoge voor de 133 Joodse slachtoffers, die in Roermond werden geboren of er woonden. De afgelopen jaren zijn er Stolpersteine gelegd en op zondag 7 april jongstleden werd op de Joodse begraafplaats een namenmonument onthuld ter nagedachtenis aan de joodse inwoners die hier tijdens de Tweede Wereldoorlog woonden en vanuit Roermond zijn gedeporteerd en vermoord.

Het gemeentebestuur van Roermond en de Nederlands Israëlitische Hoofdsynagoge Limburg hebben een gezamenlijk belang: het in verbondenheid strijden tegen de dreiging van nieuwe uitsluiting, oplevend antisemitisme en polarisatie.

Maar we kunnen niet vooruit zonder het falen uit het verleden te benoemen. Ik citeer uit het rapport:

“In 1945 keerden slechts enkelen terug uit de kampen en de onderduik. Zij waren berooid en hoefden niet te rekenen op sympathie en begrip. Het lokale bestuur stelde zich kil en bureaucratisch op en dit bemoeilijkte het verwerken van het leed.”

Het is laat..... maar nooit te laat om excuses aan te bieden. Ik wil dat vandaag, namens het college van burgemeester en wethouders en als burgemeester van Roermond, uit de grond van mijn hart, uitspreken.

Een welgemeend excuus voor het handelen jegens de Joodse inwoners in onze stad tijdens de Tweede Wereldoorlog.

En ook na de oorlog is het morele rechtsherstel ernstig tekortgeschoten.

De begeleidingscommissie doet een aantal aanbevelingen om invulling te geven aan het morele rechtsherstel en om de beperkte joodse gemeenschap in Limburg te steunen.

Wij zullen de gemeenteraad adviseren deze aanbevelingen onverkort over te nemen.

In het raadsvoorstel zullen wij de raad verzoeken middelen beschikbaar te stellen voor de continuïteit en versterking van het Joods leven in Limburg en Roermond, het wegwerken van achterstallig onderhoud aan de synagoge in de Hamstraat en voor het opzetten van educatieve projecten.

Maar vooral met het excuus voor het onwaardige gedrag van onze voorgangers, hopen wij de weg naar de toekomst vrij te maken na deze zeer pijnlijke en droevige zwarte bladzijde in de geschiedenis van onze stad.

Ik dank u voor uw aandacht.